

בלבבי

אפיקומן

הויה

אמונה

בלבבי משכן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 | ישראל | 718.521.5231 USA

סיכום קצר וחלקי

מתבררים כאן בשיעור שורשי ב' הכוחות שמתגלים במצוות הלילה - האכילה והדיבור שבפה ותיקונם, והיאך נוגעים המצוות הללו בכלל ואכילת אפיקומן בפרט, בשורש השורשים - גילוי עצם ההויה ובכח האמונה בהויה.

א. חלוקת המצה לשנים רמוז במצה שמלשון "מצה ומריבה", החלק הקטן בבחינת 'לחם עוני' שדרכו של עני בפרוסה ואכילתו אכילת רעבון, וזהו ה"מיכלא דאסוותא" שבמצה, אבל אפיקומן הוא "מיכלא דמהימנותא" שאור האמונה הופך את החלקים להויה אחת והוא בבחינת אכילת עשיר שנאכל על השובע.

ב. בפרטות, הה' שבמצה מורכבת מו' שזה האפיקומן ומדל"ת שזה החלק הקטן של הדלות ובאכילת אפיקומן הה' מצטרפת, ובהרחבה יותר כל מהות ההגדה לגלות שאוגדים את האחד השורשי עם הד' - ד' קושיות, ד' בנים, ד' כוסות - שזה תיקון הה' וזה נעשה בהגדה ע"י הפה-סח של אגידת ה' מוצאות הפה שהם שורש הדיבור של הכ"ב אותיות.

ג. אפיקומן דקרבן פסח הוא גילוי ה'אנכי יוצא בתוך מצרים' בפסח שנאכל במצרים, - גילוי עצם הויתו ית' מכח ההויה שבנפש, והאפיקומן דמצה מקביל למצה שהוציאו ממצרים - גילוי האמונה בהויה שזהו אור האמונה שהם עומדים לצאת ממצרים.

ד. כל האכילות הם בבחינת 'על הלחם לבדו יחיה האדם' אכילת רעבון שמשורש עץ הדעת אבל אכילת אפיקומן היא מעין אכילה מעץ החיים שמתגלה בה "מוצא פי ה'" ש'צפון' במאכל, ושלימות הגילוי כשהדבר ה' מתאחד עם ה'טעם מצה' שנמשך אחר האכילה בבחינת מן.

נמצאים בתוך ה'שלושים יום קודם החג', - עיקר התמצית של ליל הסדר הוא אפיקומן - בזמן שהבית קיים הפסח היה נאכל באחרונה על השובע, וכשאין הבית קיים מתקיים זכר לדבר במצה שנאכלת באחרונה.

חלוקת המצה לשני חלקים מכח ה'מצה ומריבה' שבמצה

מתחילה המצה היא שלימה, והיא נחלקת לשני חלקים, לחלק קטן וחלק גדול, החלק הקטן נשאר בקערה ואת החלק הגדול משאירים ל'צפון' לאכילת אפיקומן, וכמו שהרחיבו רבותינו שהאפיקומן הוא במדרגה של 'צפון', הוא דבר נעלם, דבר נסתר, והוא מעין הסעודה דלעתיד לבוא שבמדרגת "אור הצפון לצדיקים לעתיד לבוא", והשורש של השתיה של הארבע כוסות הוא היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית שבסעודה דלעת"ל.

וא"כ, המצה נחלקת לשני חלקים, לחלק קטן וחלק גדול, וכידוע עד מאד הדבר רמוז במילה מצה עצמה שמצה היא מלשון 'מצה ומריבה'.

שורש התיבה של מצה שהוא המ' - צ' זה הפנימיות של המצה מלשון **מציאות**, גילוי של ה'מצוי האחד' - הוא יתברך שמו ואין בלתו.

והה' שבמצה נחלקת לשני חלקים, שהרי באחד מהאופנים של הה' היא מורכבת מהאותיות ו' וד' ומצד כך המצה נחלקת חלקה בצורת ד' וחלקה בצורה ו', החלק הקטן בצורת דל"ת מלשון דלה ועניה והוא הנשאר בקערה שזהו ה'לחם עוני', והחלק הגדול יותר שהוא בצורת ו' הוא הצפון, הוא האפיקומן. - אלה הם יסוד דברי רבותינו כידוע עד מאד.

התפשטות אור האמונה

ובעומק, כמו שהוזכר המצה היא מלשון **מציאות**, יש לנו הכרה במציאותו יתברך שמו מכח ההויה שבנפש שזהו 'ניצוץ בורא בנברא' שמכיר כביכול את הויתו יתברך שמו וזהו השורש של המצה, זהו הגילוי של המצה - "אנכי יוצא בתוך ארץ מצרים" ו'יוצא' כלומר - שמתגלה עצם המציאות, זהו המדרגה העליונה.

אבל למטה מכך מתפשט אור האמונה ועל שם כן המצה נקראת בלשון חז"ל 'מיכלא דמהימנותא', זהו מקום הגילוי של האמונה.

ועיקר הגילוי של 'מיכלא דמהימנותא' זה מתגלה במדרגת האפיקומן שיש בו אותיות **אמן** ואותיות **אומן**, ורבותינו אומרים שהמילה אפיקומן מורכבת מהאותיות אפי-קומן, ו-אפי זה בגימטריה **אמן** שזה הגימטריא של שם הוי"ה **ואדנות**, וחצי השני של המילה אפי-קומן היא בגימטריא **ים סוף** שזה המדרגה של שביעי של פסח ששם נאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", - כך הרחיב ה"ברית כהונת עולם".

אור האמונה שבאפיקומן שמצרף חזרה את ב' החלקים

אבל מכל מקום, האור שמתגלה במדרגת המצה שנחלקת לשני חלקים זהו בבחינת פירור של המצה, פיזור של המצה, זהו החלוקה של המצה שנחלקת לשני חלקים, וראשית בדרך רמז - המילה **אפיקומן** עצמה היא בגימטריא **רפ"ז** - שורש **פור** מלשון **פיזור**, ובעומק, זהו בגימטריא **פור** עם הכולל, וכלשון הגמ' במגילה 'מיסמך גאולה לגאולה', כלומר - שהסיפא של ימי הפורים שהוא **הפור** הוא בגימטריא **אפיקומן**, וכמו שבפור - "הפיל פור הוא הגורל לפני המן" מוכרח שיהא בכל גורל שני צדדים שזה ה'הפיל פור', ההארה הזו נחלקת במצה לשני חלקים - זה האפיקומן, - היינו הך - וע"ז חל בעומק של הדבר ההארה של אור האמונה שמתגלה באפיקומן, מעין מה שנאמר במלחמת עמלק אצל משה "ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש", שכנגד **עמלק** שהוא בגימטריא **ספק** כידוע עד מאד, ההיפך של הדבר הוא אמונה, - כאשר הספק חל באמונה עצמה זה גדר של 'מאמין ואינו מאמין' אבל מצד תפיסת האמונה היא ההיפך של מציאות הספק. וזה האור שמתגלה בסיפא של ימי הפסח בשביעי של פסח - "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" בקריעת ים סוף, אבל השורש של אותו אמונה מתגלה בעיקר באפיקומן, שיש כאן את שני החלקים שנחלקים ומכח אור האמונה שמאיר חוזרים ומצרפים אותם.

ולהבין בעומק - "חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים וכו' אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", כלומר - יש מציאות של ראשית ויש מציאות של אחרית, והחכם שהוא רואה את הנולד, אצלו הראשית והאחרית שוים אהדדי בבחינת 'סוף מעשה במחשבה תחילה', זה כחו של חכם הרואה את הנולד שהוא רואה את האחרית, וא"כ כשמסודר בתחילת ההגדה 'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה אחד חכם וכו' - מראים לו לחכם שהוא בבחינת רואה את הנולד מה האחרית של כל סדר הלילה, זהו ה"אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" שהסיפא של הדבר הוא האפיקומן.

וא"כ, יש את המצה שבהתחלה שהיא הד' ויש את המצה שבסוף שהיא הו' וביחד הם נעשים דו כידוע עד מאד שזהו שנים המצטרפים, כלומר - אכילת אפיקומן אין גידרה רק שאוכלים את החצי הנשאר שזה החצי הגדול שאוכלים אותו לבסוף, אלא אכילת אפיקומן היא צירוף של האכילה של החלק הראשון שנשאר בקערה עם החלק האחרון שאוכלים באפיקומן, - זה ההארה של אפיקומן.

וזוהי ההארה של מדרגת הדבר שמה שנראה בתחילת הלילה שמתחילים את ליל פסח בחלוקת המצה שזה בבחינת מצה ומריבה, - ב'ספק' שבמצה, - ב'פלוגתא' שבמצה, וא"כ זה נראה מציאות של נבדלות, נפרדות בבחינת - פזר - פזר כמו שהוזכר, אבל כשמגיע האחרית שהוא האור של האפיקומן, מאיר האור של האמונה שבאפיקומן, האור של האמונה שבמצה שהיא 'מיכלא דמהימנותא' ועל ידי כן מצטרפים שני החלקים יחד והופכים להיות מציאות של אחד, - זה שלימות ההארה של תיקון ה'מצה ומריבה' ששני החלקים הופכים להיות הויה אחת.

והרי זה היה הקלקול שבמי מריבה - "יען לא האמנם בי להקדישני לעיני בני ישראל", אבל במצה, ע"י אכילת אפיקומן נתקן ה'מצה ומריבה', נתקן הפירוד ונעשה מציאות של אחד מכח אור האמונה שמתגלה במצה.

עומק מה שאוגדים את הה' שבמצה שזה מהות ה'הגדה' של פסח

וביתר עומק - כמו שהוזכר האכילה של האפיקומן היא התמצית של ליל הסדר והיא הנקראת 'צפון', וכמו שהרחיבו רבותינו ש'צפון' זה לא רק הגדרה חיצונית שמצפינים את המצה אלא זה גילוי של המהות הפנימית שהוא ה"אור הצפון לצדיקים לעתיד לבוא" שבסיפא של הלילה מאיר בו האור שהוא צפון לצדיקים לעתיד לבוא.

והשורש הזה מאיר באחרית הימים - "בא חבקוק והעמידן על אחת 'וצדיק באמונתו יחיה'", ואשר על כן, במקביל לכך המציאות של האור שמתגלה בסיפא של הלילה זה ה'בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה'.

זה האור של האמונה שבוקע מפנימיות מציאות המצה, - עד הסיפא של ליל הסדר אנחנו נמצאים במדרגה של 'מצה ומריבה', אבל בסיפא של ליל הסדר הה' מצטרפת אהדדי בשני חלקיה.

והעומק שבדברים - יש אגדה בא' שזה מתגלה בסוכות - במחלוקת של חכמים ורבי יהודה אם לולב בעי אגד או לא בעי אגד, האם אגד הוא מדין הידור או מדין חיוב, אבל שם מתגלה מדרגה של אגד - "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם" - זה ההארה של סוכות, אבל ההגדה של פסח היא בה' - אוגדים את הה' שזה הה' שבמצה כמו שהוזכר שבחיצוניות יש את הה' מצה ומריבה' שמתגלה בה' שהיא נבדלת לשני חלקים, אבל מצד התיקון זה ההארה של הגילוי של הה', התיקון של הה'.

והרי המהר"ל הרחיב בספר 'נצח ישראל' ועוד שיש גאל ויש גלה וההבדל בין גאל לגלה שהגלה הוא בה' והגאל הוא בא', וא"כ, כאשר מתגלה ההגדה של פסח היא אוגדת את הה' של הגלה', את הה' של הגלות, זה עומק ההארה של אמירת ההגדה.

הרי מתחילת ההגדה אנחנו פותחים בארבע קושיות ב'מה נשתנה', ולאחר מכן ממשיכים ב'כנגד ארבעה בנים דיברה תורה' וכמו כן יש את הארבע כוסות שמתחילים מהקידוש וממשיכים כל הלילה, וברור הדבר - הגילוי של הארבע כמו שמרחיב המהר"ל הוא גילוי של בחינת 'ארבע כנפות הארץ' שזה מקום הפיזור, ומתגלה השורש של מציאות הארבע שהוא האחד שמחבר את הארבע שהם נהיים חמשה, זה שורש התיקון של הה', זהו 'הגדה של פסח', היא אוגדת את הה', זה מהות ההגדה של פסח.

ולכן דייקא נאמר ש'היו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה' - "חייב אדם לספר ביציאת מצרים כל הלילה", ולהבין עמוק מהו הסיפור ביציאת מצרים - יש כ"ב אותיות שהגילוי שלהם מתגלה במתן תורה, שם הוא עיקר מקום גילויים, אבל בפסח שהוא מלשון פה-סח כידוע, מתגלה השורש של הדיבור - לא ההתפרטות שבדיבור אלא השורש שלו, והשורש של הדיבור הוא בבחינת ה' מוצאות הפה, זה ההגדה של פסח, - אוגדים את הה' שבמציאות הדיבור ושם הדיבור הוא במדרגה של "האמנתי כי אדבר", ההגדה אוגדת את ה' מוצאות הפה - זוהי פנימיות ההגדה, זה ההבחנה של ההגדה מהצד העליון שהיא אוגדת ומאחדת את כל הה' חלקים.

מדרגת לחם עוני שבמצה ומדרגת העשירות שבאפיקומן

ובעומק יותר - הגמ' הרי דורשת את מה שנאמר בלשון הפסוק 'לחם עוני' בכמה טעמים למה המצה נקראת 'לחם עוני', ושני הטעמים היסודיים שמבואר בגמ' - הטעם התחתון הוא - "מה עני

דרכו בפרוסה", והטעם העליון הוא "לחם שעונים עליו דברים הרבה", להבין עמוק - ויסוד הדברים מבואר בדברי רבותינו בהרחבה - יש בכללות ממש הגדרה של מצה שהיא נקראת 'לחם עוני' ויש מצה שהיא בגדר לחם עשיר שזהו מצה עשירה שנילושה במי פירות.

המצה שאנחנו אוכלים כל ליל הסדר היא מצה של "לחם עוני" בבחינת "דרכו של עני בפרוסה" שנאכל דייקא באופן של עוני במה שמשברים את המצה לשני חלקים, החלק התחתון שהוא הדל"ת כמו שהוזכר הוא בבחינת 'דלה ועניה' - זהו ה'לחם עוני' - 'דרכו של עני בפרוסה' כלומר, שלא רק שמחלקים את המצה לשני חלקים אלא הוא אוכל את החלק הקטן שבמצה שזה הדל"ת בבחינת דלה ועניה, לחם עוני.

אבל המצה שאוכלים באחרונה כמו שהורחב ברבותינו - יש בשל"ה ועוד - שהרי יש דין לאכול את המצה שנאכל באחרונה על השובע, - לא 'אכילה גסה' אבל צריך לאכול אותה על השובע, ועומק הדבר שהיא נאכלת על השובע - יסודה ב'לחם עשיר' ולא ב'לחם עוני', - העני, הדרך שהוא רעב, זו הגדרתו, אבל עשיר דרכו להיות שבע, ולכן כל המצה שאוכלים מהראשית עד המצה האחרונה שהיא האפיקומן היא ההתחלה שבמדרגת 'לחם עוני'.

אבל המצה שאוכלים באחרונה שהוא האפיקומן - כל יסודו הוא מדין 'מצה עשירה' [- לא לדינא כמובן באופן שנילושה במי פירות, פשוט שלא -] אבל הגדרת הדבר שיסודה הוא מהשובע, מהמקום של מדרגת העשירות.

זה העומק שיש שני גדרי מצה בליל הסדר, גדר אחד של מצה שזה המצה שאוכלים בתחילה - מצה לעצמה והמצה שנאכלת עם המרור שזה מקום המרירות באופן של עני, והמצה שנאכלת באחרונה היא המצה ששייכת למדרגה של עשירות שלכן היא נאכלת על השובע.

גילוי ה'עונים עליו דברים הרבה' שבאפיקומן

ולפ"ז בהבנה בהירה, בהקבלה לשני הטעמים שהוזכרו מדברי הגמ' מדוע המצה נקראת לחם עוני, - המצה הראשונה נקראת 'לחם עוני' מכח 'מה דרכו של עני בפרוסה', זה החלק הראשון של המצה, והמצה שנאכלת באחרונה שהיא האפיקומן היא מדין 'לחם שעונים עליו דברים הרבה', זה לא מצה של עניות אלא זה מצה של עשירות, ומהו הגדר של 'עונים עליו דברים הרבה'? - אז כפשוטו וודאי, זהו יציאת מצרים שנאמר על המצה, אבל בעומק על איזה מצה נאמר ש'עונים עליו

דברים הרבה' - על המצה שנאכלת באחרונה כבר יש "דברים הרבה", אבל המצה שנאכלת בהתחלה עדיין חסר ב"דברים הרבה" כי הרי יש עוד ריבוי אחריה, וא"כ המצה שנאכלת באחרונה - בה בעיקר יש את ההגדרה של 'דברים הרבה' ביתר חידוד.

אבל בהגדרה העמוקה יותר - הרי כמו שהוזכר, יש את ה' מוצאות הפה ויש את הכ"ב אותיות, ה' מוצאות הפה הם השורש של ריבוי האותיות, - זה נקרא "שעונים עליו דברים הרבה" כלומר שמה שעונים עליו דברים הרבה היינו שהמדרגה של הענייה של המצה שאוכלים אותה באחרונה שזה האפיקומן - זהו מצה שעונים עליה מכח מדרגת שורש הדיבור, - הפה-סח שמצד עצם מדרגת הדיבור שהוא שורש כח הדיבור, זה מוגדר כ"עונים עליו דברים הרבה", כלומר - הריבוי של הרבה זהו רב-ה' שהריבוי הוא מה שמרבים עליו את שורש ה' מוצאות הפה וע"י כן נעשה המציאות של מעמקי הדיבור.

מדרגת 'מיכלא דאסוותא' שבמצה ומדרגת 'מיכלא דמהימנותא' שבמצה

זה ההבדל בין שתי המדרגות הידועות שבמצה שמצד אחד המצה נקראת "מיכלא דאסוותא" ומצד שני המצה נקראת "מיכלא דמהימנותא", ובהקבלה למה שהוזכר, הדברים בהירים כשלעצמם - העני הוא חסר, זהו מצה ששוברים אותה בבחינת 'שבר כלי', ומצד כך המצה היא 'מיכלא דאסוותא', מאכל של רפואה, - זה הצד התחתון שבמצה, מצד ה'דרכו של עני בפרוסה'. אבל מהצד העליון של המצה זהו מצה ששייכת ל"נאכלת על השובע" ומצד כך המצה הגדרתה היא "עונים עליו דברים הרבה" כמו שהוזכר, ומצד המדרגה הזו של המצה היא "מיכלא דמהימנותא" כי המאמין הוא העשיר בה"א הידיעה, זה המדרגה של אכילת המצה שבאחרונה, אכילת אפיקומן.

הגילוי במצרים שהיה קודם הגאולה - אור האמונה שהם עומדים לצאת

ולהבין עמוק - הרי יש את השאלה היסודית והידועה שלכאן את עיקר מדרגת המצה הרי אנחנו אוכלים אותה לפני שיצאו בני ישראל, - מחלוקת חכמים ורבי יהודה אם הזמן עד חצות או עד עלות השחר אבל מה שנוהגים לעיקר ההלכה שאוכלים אותה קודם חצות, והרי בני ישראל יצאו ממצרים אחר חצות, וא"כ נמצא שכל מה שאנחנו אוכלים את המצה לכאן זה קודם זמן הגאולה, - הלא דבר הוא.

רק ביאור הדבר - כשהם יצאו כבר ממצרים, אז כמובן שיש את ה"לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל", אבל בתחילה כאשר היה את ההתגלות בתוך מצרים עצמה - אז היה את הגילוי של אור האמונה שהם עומדים לצאת, זהו האור הפנימי של אכילת האפיקומן.

זה האפיקו-מן שבאפיקומן [וכדיטב' לקמן], - הגמ' (פסחים דף קי"ט ב') מביאה את מחלוקת רב ושמואל מהו הדין של 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' שלרב היינו שלא יעקרו לאכול מחבורה לחבורה ולשמואל היינו שלא יאכל אחריו קינוח סעודה כפירות וכדו', ובפשט של לשון אפיקומן יש כמה ביאורים בדברי הראשונים והאחרונים או שאפיקו-מן היינו שתוציאו את ה'מן' שזה לשון כלי [=מנא] או שזה לשון של אוכל, [- ודייקא מן - שזה בבחינת אכילת המן].

ולפי"ז בפרטות לעניינא דידן - אפיקו-מן היינו שבני ישראל הוציאו מצות - "עוגות מצות כי לא חמץ" בשעה שהם יצאו ממצרים, זוהי אכילת אפיקומן שזה קאי על ה"עוגות מצות כי לא חמץ" שאפו בני ישראל בהיותם במצרים והם הוציאו אותם עמם ממצרים החוצה - זה אפיקו-מן.

והרי כמו שאומרים חז"ל שבמצות שבני ישראל הוציאו ממצרים הם טעמו בהם טעם מן, - זה גופא ההגדרה של אפיקו-מן שהם הוציאו את המצות הללו שטעמו בהם טעם מן.

וראשית מה שמבואר ברמח"ל וכידוע, שיש ה' מוצאות הפה ויש כ"ב אותיות, - והה' מוצאות הפה הם מתגלים באותיות מנצפ"ך שהם אותיות כפולות, וע"ז אומר הרמח"ל שהאפיקו-מן זה ה'מן' של המנצפ"ך וממילא מכח כך מתגלים גם הג' האותיות הנוספות [-צפ"ך] אבל היסוד הוא מכח ה-מן של המנצפ"ך ועי"כ גם הג' אותיות האחרונות נתקנות.

אבל מ"מ, זה האפיקומן, תיקון של הה' מוצאות הפה שזה תיקון של ה' האותיות הכפולות מנצפ"ך, והשורש של הדבר זה גאולת הדבר שנעשה ע"י הפה-סח שזהו הקרבן פסח שאכלו אותו קודם חצות שאז התגלה הפה-סח מכח גאולת הדיבור שנתבאר, ואז היה את האמונה שהם יגאלו מתוך מצרים והם יצאו ממצרים, זהו האכילה של אפיקומן.

ולפי"ז להבין עמוק - הרי כמו שהוזכר בראשית הדברים, מדאורייתא אכילת האפיקומן היתה האכילה של עצם הפסח, אלא שמדרבנן כשאין בידינו פסח אנחנו עושים זכר לדבר ואוכלים מצה, - מה עומק הדבר? - הרי במצרים נאכל הקרבן פסח, וה'עוגות מצות כי לא חמץ' שהם לא הספיקו להשלים את הדבר ולאפותם במצרים, הם נאכלו חוץ למצרים.

זה שתי המדרגות של האפיקומן, מצד השורש של הדאורייתא, אפיקומן זה הגאולה שהיתה בפועל, שזה הקרבן פסח בפועל ובשורש זהו הפה-סח של כח הדיבור שזה היה כבר בתוך מצרים עצמה, זה השורש של האפיקומן שמתגלה באכילת פסח דאורייתא, ומצד כך השורש של מצה היא נקראת מצה מהשורש של מציאות, של "אנכי יוצא בתוך ארץ מצרים", זה עומק הגילוי שהיה בתוך מצרים - לא ביציאה ממצרים, וא"כ הגילוי שהיה בתוך מצרים זה הגילוי של מדרגת הפסח שנאכל במצרים, ומצד כך זה ה'אפיקו' שבדבר שלא יצא מחבורה לחבורה כשיטת רב, זה נאמר דייקא על מדרגת קרבן פסח וזה לא נאמר על מצה דידן כי הרי במצה דידן לא שייך חבורה, ומצד כך הגילוי הוא גילוי של עצם ההויה בהדגשה, זה הגילוי של האפיקומן שבמדרגת הפסח שזהו האפיקומן דאורייתא.

אבל כאשר אין לנו בית ואין לנו קרבן וזבח, - יורדים ממדרגה של אכילת קרבן לאכילת מצה, כלומר - אכילת מצה זה לא הגאולה שהיה בתוך מצרים אלא מה שהם הוציאו ממצרים לחוץ - זה ה'מיכלא דמהימנותא', זה האמונה בהויה, לא ההויה עצמו אלא האמונה בהויה, זה הירידה ממדרגת פסח למדרגת מצה, - ומצד כך מצה הופך להיות מצד הקלקול 'מצה ומריבה' והאמונה היא זאת שמחזירה מהשנים לאחד שזה האכילה של אפיקומן שמחזיר את זה לדו, שמחבר את שני החלקים יחד שהאכילה הופכת להיות בשורש של אכילה אחת ולא כפשוטו אכילה בבחינת שנים. זה א"כ, העומק של ההארה שמתגלה ממדרגת האפיקומן כפי שנתבאר במדרגת פסח ובמדרגת מצה - במדרגת הויה ובמדרגת אמונה, הויה - במדרגת פסח והאמונה במדרגת מצה שזה ה'מיכלא דמהימנותא' שזוהי מדרגת ההארה של האכילה לבסוף.

ומצד כך כמו שהוזכר, זה המחלוקת בין רב לשמואל מה זה אפיקומן, לשיטת רב 'שלא יצא מחבורה לחבורה' - שזה שייך רק בקרבן פסח ולא שייך במצה, ולשיטת שמואל שזה דין שלא יאכל פירות לאחמ"כ, זה שייך גם במצה - שזה גם קיים לדינא למעשה, וא"כ נמצא שעומק המחלוקת שלהם היא האם אפיקומן זה מדין פסח או שאפיקומן זה מדין מצה, - כמובן ששניהם דיברו באפיקומן שמדין פסח שלמעשה לכו"ע זה דין שקיים בקרבן פסח, אבל בשורש הדק, דברי רב נעוצים רק בפסח ודברי שמואל נעוצים גם בפסח וגם במצה וממילא זה אור של מצה כמו שנתבאר.

והרי שמעמקי אור האכילה שהיא אכילת אפיקומן היא נוגעת בפנימיות מציאות הכל, - היא נוגעת בשורש השורשים שהיא מציאות ההויה שעיקר האור הזה היה בזמן שהבית קיים, והיא נוגעת באמונה במציאות ההויה שזה האכילה שיש בידינו השתא "מיכלא דמהימנותא", - זה העומק שבאכילת האפיקומן.

כל אכילות - שייכות לעץ הדעת ואכילת אפיקומן - מעין אכילת עץ החיים

וכמו שהוזכר, באכילה הזו נאמר מצד אחד להיזהר שלא יאכל אותה באכילה גסה אבל מצד שני היא נאכלת לשובע, זוהי האכילה האחרונה שלאחר כל האכילות כולם, ופשוט וברור - כל האכילות עד האכילה של האפיקומן הם בגדר אכילה ששייכת לעץ הדעת בבחינת אכילה של עני ש"אין עני אלא בדעת", האכילה התחתונה.

אבל האכילה שנאכלת באחרונה שזהו האפיקומן - הוא נאכל מדין אכילה של עץ החיים, זו ההבחנה של "וצדיק באמונתו יחיה", מדרגת הגילוי שמתגלה באכילה שנאכלת באחרונה היא בבחינת פה-סח ש'סח' בגימטריא חיים מה שאכילת האפיקומן שהיא באחרונה היא אכילה שנאכלת על השובע שורש כל האכילה - כולה היא ממדרגת עץ החיים.

ופשוט וברור הדבר - האכילה של עץ הדעת יסודה מכח "תאוה הוא לעיניים" בחינת עין - עני - "לחם עוני", שהשורש של אכילת עץ הדעת היתה אכילה של רעבון, אכילה של חסרון, אבל האכילה של "ואכל מעץ החיים וחי לעולם" היינו משום שזו אכילה שאיננה באה ממקום של חסרון אלא זה חסרון שבאה ממקום של שובע - "נאכלת על השובע".

האכילה של ליל פסח באחרונה שהיא אכילת אפיקומן היא אכילה מעין האכילה מעץ החיים, - זה מדרגת הדבר.

אכילה במדרגת "על הלחם לבדו יחיה האדם" ואכילה במדרגת "מוצא פי ה'"

וביתר עומק לפי"ז, להבין - עומק כל האכילות כולם שיש בליל פסח הם להגיע לאכילה האחרונה שהאכילה האחרונה היא מציאות של אכילה שכל יסודה איננה במקום של חסרון.

אכילה במדרגת האמונה, מה שהאדם אוכל ממדרגה של אמונה ע"ז נאמר בעומק "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" ופשוט וברור - זה העומק של ההארה שמתגלה בליל פסח, - מה שנאמר בפסח על הלחם שזהו 'לחם שעונים עליו דברים הרבה' כי

לחם שלא עונים עליו דברים הרבה - אוכלים את המאכל - אבל לחם שעונים עליו דברים הרבה - א"כ מעוררים את הדבר ה' שנמצא במאכל, זה כל העבודה של הלחם דפסח ש"עונים עליו דברים הרבה" שע"י הריבוי של הדברים מעוררים את המדרגה שהזכר של "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'".

שאר האכילות שאוכלים עד האכילה של האפיקומן זה גילוי של אכילת "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", זה אכילה של רעב - שזה ה'דרכו של עני בפרוסה' שהוא רעב, אבל האכילה האחרונה שהיא בבחינת "עונים עליו דברים הרבה" א"כ, מעוררים את הדברים שנמצאים בתוך המצה עצמה, ומצד כך מעוררים את הדבר ה' שנמצא בתוך מציאות המצה, זוהי האכילה של מדרגת אפיקומן שמוציאים את מה שגנוז בתוך מציאות המצה עצמה שמה שבחיצוניות היא נראית 'מצה ומריבה' - מגלים את מציאות הדיבור שבפנימיות שזה מה שהזכרנו "האמנתי כי אדבר", הדיבור שגנוז במעמקי מציאות המצה הוא דיבור שמתגלה מכח ה"מיכלא דמהימנותא" "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", כשמתגלה ה'מיכלא דמהימנותא' - מתגלה האמונה שבמצה, מתגלה הדיבור שגנוז במציאות המצה.

עומק ה'צפון' - דבר ה' שגנוז בתוך מציאות המצה

זה נקרא בעומק 'צפון', ש'צפון' הוא אור הצפון לצדיקים לעתיד לבוא, כלומר - בעלמא דידן אנחנו נמצאים במדרגת מצוות ובעולם הבא אנחנו נמצאים בעיקר במדרגה של תורה [- דובר בארוכה פעמים רבות מאד מיסוד דברי רבותינו], המצוות יסודם זה מעשה, מצוות מעשיות, ותורה כל יסודה היא דיבור [- ולמעלה מכך, מחשבה, - והמדרגה שלמעלה מהמחשבה, אבל -] עיקר הגילוי של תורה זה מדרגת עשרת הדברות.

כל דבר ודבר שנמצא בעולם המעשה זה החלק הגלוי, זה עולם העשייה, עולם המעשה, אבל הדיבור, הדבר ה' שנמצא בתוך הדבר הוא ה'צפון' שגנוז בתוך הדבר עצמו. זה נקרא 'צפון'.

כפשוטו, לוקחים מצה וצופנים אותה ובסוף ליל הסדר אוכלים אותה, - לא זו ההגדרה, פשוט וברור שלא - מה שצופנים אותה כלומר שמבררים שיש חלק במצה שהוא גלוי ויש חלק במצה שהוא נעלם ונסתר, החלק במצה שהוא הגלוי - זה החלק שאוכלים בתחילת הסעודה אבל החלק של המצה הנעלם זה הדיבור שגנוז במצה שזה מה שעושים כל ליל הסדר - "עונים עליו דברים

הרבה" ועל ידי כן מגלים את מה שצפון בתוכו, וכשמגלים את מה שצפון בתוכו, א"כ באמת אוכלים אותו במדרגה של דיבור, במדרגה של דבר ה', זה עומק הכח של מציאות האכילה של האפיקומן שבליל פסח, כל הסדר כולו מוציאים את ההארה של ה'צפון' שהוא כח הדבר ה' שגנוז בתוך מציאות המצה שזה ה"עונים עליו דברים הרבה" כמו שהוזכר לעיל בהרחבה, וע"י כן מעוררים את מה שצפון בתוכו.

מכח כך שייך שיהא אכילה של אפיקו-מן שבאחרונה.

גילוי האיחוד שבין כח הדיבור וכח הטעם שמכח האפיקומן

אבל להבין עמוק - יש הרי שתי כוחות במציאות הפה, - בשאר האיברים, עינים לראות, אזנים לשמוע, חוטם להריח, אבל בפה יש שתי כוחות, יש כח של דיבור ויש כח של אכילה, ובאפיקומן שלא טועמים אחריו דבר - א"כ, משאירים את כח הטעם של אכילת הדבר שישאר הטעם של מה שהוא אכל.

ופשוט וברור, מאיפה העומק של זה - "לעולם ה' דברך נצב בשמים" מה שכפשוטו נראה שהדיבור הוא לשעתו ולאחר מכן הוא נעלם כמו כן כאשר האדם אוכל בפה, הטעם הוא רק לשעתו - וכמו שאומר הרמח"ל במסילת ישרים שהנאת החיך היא רגע אחד של בליעת הדבר שלאחר מכן הוא נעלם.

אבל באפיקומן מתגלה כח הדיבור בשלימות, האפיקומן מגלה שבכל דבר גנוז הדיבור, וא"כ הדיבור הוא לא נעלם, מתגלה ה"לעולם דברך ה' ניצב", [ובעומק זה "לעולם ה' דברך נצב בשמים" שזה ה'אפיקו-מן שירד המן דייקא מהשמים] ואז מתגלה שגם הטעם שנמצא בדבר הוא לא אוזל והולך לאחר מכן כי כיון שהדיבור עומד כקבע לכן גם הטעם שנמצא בדבר הוא ג"כ קבוע, - שזה סוד אדם שמכח ה'אד יעלה מן הארץ' אד ר"ת אכילה דיבור ששניהם מצורפים יחד אהדדי.

וזה העומק של הדין באפיקומן לא לטעום אחר האפיקומן דבר אחר בכדי לגלות שכח הדיבור שגנוז בדבר שזה הכח ה'צפון' שנמצא בדבר, ומגלים את כח הטעם שנמצא בדבר ומחברים אותם יחד אהדדי ששניהם ניצבים וקיימים ולא נעלמים, זה המדרגה של אכילת אפיקומן.

זה מה שהאפיקומן נקרא 'מיכלא דמהימנותא', כי מה שגלוי זה בבחינת 'עין רואה' - 'תאווה הוא לעינים', ומה שמכוסה ונעלם זה אור האמונה, והאור של האמונה שגנוז במאכל זה העץ החיים שנמצא בתוכו, המקום הנעלם של דבר ה' ומקום הטעם הקבוע יחד עם הדיבור, - זה מדרגת הדבר.

אור האפיקומן שמוציא לפועל את הדיבור והטעם הצפונים

"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", כשמקבלי התורה אוכלים את המן מתגלה במן הדבר ה' ומכח כך הטעם שטועמים במן הוא ממשיך הלאה, - זה העומק של אפיקומן.

וברור הדבר - שהרי במצה שהוציאו ממצרים הם טעמו טעם מן, כלומר - זה טעם שממשיך הלאה, הוא לא כמו כל טעם שמפסיק אלא הוא טעם שממשיך שהרי המן המשיך איתם ארבעים שנה, וא"כ, את הטעם שהם התחילו לטעום במצה הוא טעם הממשיך, - האור הזה זהו האפיקומן.

אבל שורשו כמו שנתבאר, זה ה'צפון', זה הגילוי של הדיבור שגנוז בדבר, - בתורה עצמה יש את האותיות, תגין, נקודות וטעמים, והטעמים הם הצפונים, הם הנעלמים "ולמכסה עתיק" - 'אלו דברים שכיסה עתיק יומין' כדברי חז"ל, - "מפני מה לא נתגלו טעמי תורה משום גדול העולם שנכשל בהם" כמו שאומרת הגמ' על שלמה המלך, הטעמים של הדבר הם צפונים, - זוהי מדרגת ה'צפון', צפון בו הדיבור וצפון בו הטעם, והאמונה במה שצפון זה אור האפיקומן שנאמר בו 'אפיקו' - שמוציאים אותו לפועל, זה ה'אפיקו' שבאפיקומן שיוצא מהכח לפועל.

זה פנימיות אור האפיקומן, פנימיות אכילת המצה, שעל המדרגה הזו נאמר בפרטות 'מצה - מיכלא דמהימנותא'.

שאלות ותשובות

[שאלה מהשומעים: מה שהרב הזכיר שיש בחינה שאוגדים את ה', אני מבין שבעצם זה מקביל לתורת הרש"ש שהופכים את ה'אורך' של הנרנח"י ל'עובי', בבחינה מסויימת], - כן, ודאי שישנה הבחנה שכשהופכים את האורך בעובי שנעשה בכל מדרגה הבחנה של ה', אבל יש מדרגה שאוגדים את הדבר, שם זה מדרגה של החלפה ויש מדרגה של אגדה, - כמובן שאחרי שהחלפנו א"כ כל המדרגות חוזרים ומתחברים, אבל יש כאן עדיין שתי דקויות לעצמם, - כמובן שיש בהם נקודת המחבר, אמת.

[שאלה מהשומעים: האם עיקר ההגדרה היא שהוא מצוי אפילו כשהמצה היא עדיין בגדר שני חלקים, - שהרי הרב דיבר מאד על האפיקומן שאז מתגלה שכבר מההתחלה הוא מצוי גם במקום של הסתר שזה ה'צפון' שרק הוא מאחד את שני החלקים להיות אחד אבל קודם לכן יש עדיין זמן של הסתר] - ביחודא עילאה הוא מצוי בעצם בלי שום נקודת הסתרה, ביחודא תתאה הוא מצוי בתוך ההסתר, ומהו ההסתר הגמור למציאות הבורא שאעפ"כ הוא מצוי בתוכו - הבורא הוא אחד וכשמתגלה מציאות של שנים כמו פור-גורל או כפי שזה מתגלה כאן במציאות של שבירת המצה שעצם זה שהם שנים זה גופא ההסתר הגמור למציאות האחד, - זה נקרא שהוא מתגלה בתוך מציאות ההסתר.

אבל כשמחברים באפיקומן את שני החלקים למדרגת דו בחזרה, - חוזר ונעשה כלי לאור ה'אחד', וזה מה שנתבאר שהפה באפיקומן הוא לא פה בבחינה של שתי כוחות שיש דיבור ויש טעם אלא הטעם והדיבור נקשרים אהדדי ושניהם עומדים נצחיים בבחינת "והיו לאחדים בידך" - שם חוזר ומתגלה האחד, - לא הזכרנו את הקטע האחרון אבל זה ההקבלה של הדברים.

[זאת אומרת שאין דיבור בעצם כי מחזיר אותו לשורשי הדיבור והטעם ששם אין התפרטות?] - הרי בפה יש דבר והיפוכו, מחד כשמתגלה כפשוטו אזנים חוטם ופה - מתגלה שני אזנים, שני עינים, שני נקבי חוטם ואילו בפה מתגלה רק פה אחד, אבל כשזה מתגלה מהצד התחתון של הפה שהוא שורש לפירוד - שם מתגלה דייקא הצד ההפוך שבהם יש רק חוש אחד ובפה יש שני חושים, - זה דבר והיפוכו - וזה סוד המלכות שמצד אחד היא נקראת כלי ועליה נאמר "כל הנחלים הולכים אל הים" והכל מתאחד שם, ומצד שני מצד מה שהיא יורדת לתתא היא שורש נקודת הפירוד, והדוגמא הבהירה לזה שהרי 'אין משיחין בשעת הסעודה' כלומר - שמתגלה רק

ס | בלבבי | אפיקומן- הויה ואמונה

כח אחד, או כשהוא אוכל הוא לא מדבר או כשהוא מדבר הוא לא אוכל, וא"כ לא יכול להתגלות שניהם בבת אחת, זה מקום ה'פירודא' שמתגלה, ומדוע "אין משיחין בשעת הסעודה" - כי אדה"ר אכל מעץ הדעת, אבל אם הוא היה אוכל מעץ החיים שכולו תורה - ברור שהיו משיחין בשעת הסעודה שזה ה'לכו אכלו בלחמי', ושם היה מתגלה שהאכילה והדיבור הם אחד, זה מצד הענפים המתחברים.

ובשורש השורשים, שם זה כבר למעלה מהרשר"ד [ראיה, שמיעה, ריח דיבור] - מתגלה ה"שתוק, כך עלה במחשבה" ומצד כך כמובן שזה למעלה מהדיבור, אבל בתוך מערכת הפה הזכרנו את שתי הקצוות.

שיעורי מורנו הרב שליט"א מופיעים ב"קול הלשון"

ישראל 073.295.1245 | USA 718.521.5231

לברורים בנושאי" בלבבי משכן אבנה"

ניתן לפנות לנייד 052.763.8588

או לדוא"ל:

info@bilvavi.net

שאלות בכל תחומי החיים בכלל והכרת הנפש בפרט
יתקבלו בברכה במערכת השו"ת ויועברו למורנו הרב שליט"א
הכתובת לשליחת שאלות:
rav@bilvavi.net